

*Ю. П. Ільїна,
старший викладач кафедри
цивільного та господарського права і процесу
Інституту національного та міжнародного права,
Міжнародний гуманітарний університет*

ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У ОСКАРЖЕННІ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ

Основним суб'єктом цивільних процесуальних відносин, та, зокрема, відносин, пов'язаних з оскарженням нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні, нотаріальних актів виступає суд, оскільки саме суд здійснює правосуддя при вирішенні справи про оскарження дій нотаріусів та встановлює незаконність, неправомірність дій нотаріусів.

На обов'язковості участі суду в процесуальних відносинах, що впливають у зв'язку з вирішенням цивільної справи наполягають такі вчені як В.А. Мусін, Ю.В. Білоусов, Н.О. Чечіна, Д.М. Чечот, М.К. Треушніков, М.Й. Штефан та інші [1; 2; 3].

Як зазначає О.В. Колісник у своєму дисертаційному дослідженні на тему «Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин» робить висновок про те, що суд є основним і обов'язковим суб'єктом цивільних процесуальних правовідносин, оскільки незалежно від присутності інших учасників процесу суд є наявним завжди та саме на нього покладено виконання основного завдання цивільного судочинства – справедливий, неупереджений і своєчасний розгляд цивільних справ [4; 5].

О.О. Штефан вважає, що у провадженні по справі виникають не одне, а численні цивільно-процесуальні відносини, які можуть бути класифіковані на групи: 1) відносини між судом першої інстанції і окремо з кожною особою, яка бере участь у розгляді справи. В стадії звернення рішення до виконання відносини виникають також між судом, органом державного виконання і зазначеними суб'єктами; 2) відносини між судами першої і апеляційної інстанції та кожною з осіб, які брали участь у розгляді справи; 3) відносини між судами першої, апеляційної інстанції та Верховним Судом України і кожною з осіб, які брали участь у справі; 4) відносини між судом, який розглядає справу у зв'язку з нововиявленими або винятковими обставинами і кожною з осіб, які брали участь у справі [6, с. 47]. З цього твердження також впливає обов'язкова участь суду у цивільних процесуальних відносинах.

Інших суб'єктів судового оскарження дій нотаріусів доречно підрозділити залежно від їх процесуального статусу і характеру участі у справі на дві групи: 1) особи, які беруть участь у справі – мають заінтересованість у процесі та відстоюють свої власні інтереси або інтереси інших осіб; 2) інші учасники цивільного процесу – особи, що сприяють здійсненню правосуддя по цивільних справах і не мають юридичної заінтересованості в результатах процесу; це: а) особи, які сприяють встановленню обставин справи (свідок, експерт, перекладач, спеціаліст, особа, яка надає правову допомогу), та б) особи, здійснюють органі-

заційно-технічне забезпечення цивільного процесу (секретар судового засідання, судовий розпорядник).

Особою, яка вправі звернутися до суду за захистом своїх порушених чи оспорюваних прав, свобод чи інтересів відповідно до ч. 2 ст. 50 Закону України «Про нотаріат» є особа, прав та інтересів якої стосуються нотаріальні дії або відмова у їх вчиненні, нотаріальні акти. У цивільному процесі при вирішенні судом справи щодо оскарження дій нотаріусу такою стороною є позивач – особа, яка вважає, що її права, свободи чи інтереси порушені, невизнані або оспорується.

Підкреслимо, що недосконалість законодавства про нотаріат, правова невизначеність порядку оскарження дій нотаріусів, зумовлює те, що у даному випадку особа, яка вправі звернутися до суду і за змістом статті 50 Закону України «Про нотаріат» – по суті скаргник (заявник) набуває процесуального статусу позивача. Вважаємо, що в цьому полягає особливість суб'єктного складу судового оскарження дій нотаріусів.

Протилежною стороною під час розгляду цивільної справи про оскарження дій нотаріусів є відповідач – суб'єкт, чиї дії, акти зацікавлена особа вважає незаконними, необґрунтованими або відмова у вчиненні такої дії є неправомірною. Таким суб'єктом виступає нотаріус або посадова особа, яка вчинила нотаріальну дію чи відмовила у її вчиненні, прийняла нотаріальний акт або інша особа – суб'єкт спірних матеріальних правовідносин, з приводу яких виник спір.

Погодимося із К.Л. Зілковською в тому, що відповідач у справі про оскарженні дій нотаріусу визначається залежно від категорії справи. Вона констатує, що нотаріус виступає як відповідач у справах про оскарження відмови у вчиненні нотаріальних дій. У справах про оскарження нотаріальних дій та нотаріальних актів як відповідач повинна залучатися особа, права та обов'язки якої залежать від цієї нотаріальної дії (нотаріального акта), а нотаріус у таких справах може залучатися лише як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору й лише у випадках, коли підставою визнання нотаріального акта недійсним є саме незаконні дії нотаріуса. В інших випадках нотаріус може лише викликатися в судові засідання для допиту як свідок [7].

Сторони у цивільному процесі характеризуються такими ознаками: ними є особи, між якими виник спір про право цивільне; вони ведуть процес у справі від свого імені; з приводу їх справи ухвалюється судом рішення; на них поширюються усі правові наслідки законної сили судового рішення; вони несуть судові витрати; їх правосуб'єктність допускає процесуальне правонаступництво. Процесуально-правове становище сторін визначається принципом рівності їх перед законом і судом (ст.ст. 5, 31 ЦПК України) [3, с. 102].

Сторони, тобто особа, яка звернулася до суду та нотаріус, який виступає відповідачем у цивільному процесі користуються рівними процесуальними правами, тобто мають право знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, знімати копії з документів, долучених до справи, одержувати копії рішень, ухвал, брати участь у судових засіданнях, подавати докази, брати участь у дослідженні доказів, задавати питання іншим особам, які беруть участь у справі, а також свідкам, експертам, спеціалістам, заявляти клопотання та від-

води, давати усні та письмові пояснення судові, подавати свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти клопотань, доводів і міркувань інших осіб, користуватися правовою допомогою, знайомитися з журналом судового засідання, знімати з нього копії та подавати письмові зауваження з приводу його неправильності чи неповноти, прослуховувати запис фіксування судового засідання технічними засобами, робити з нього копії, подавати письмові зауваження з приводу його неправильності чи неповноти, оскаржувати рішення і ухвали суду, користуватися іншими процесуальними правами, встановленими законом (ч. 1 ст. 27 ЦПК України).

Особливістю справ про оскарження дій нотаріуса є те, що при розгляді справи у разі визнання судом нотаріуса неналежним відповідачем, його процесуальний статус змінюється і він набуває прав та обов'язків третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 35 ЦПК України треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, можуть бути залучені до участі в справі також за клопотанням сторін, інших осіб, які беруть участь у справі. Якщо суд при прийнятті позовної заяви, здійсненні провадження у справі до судового розгляду або під час судового розгляду справи встановить, що судові рішення може вплинути на права і обов'язки осіб, які не є стороною у справі, суд залучає таких осіб до участі в справі як третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору.

Крім того, статтею 38 ЦПК України передбачено участь у справі представника. Так, сторона, третя особа, особа, яка відповідно до закону захищає права, свободи чи інтереси інших осіб, а також заявники та інші заінтересовані особи в справах окремого провадження (крім справ про усиновлення) можуть брати участь у цивільній справі особисто або через представника.

Із зазначених положень випливає, що нотаріус за законодавством може мати представника, але, як свідчить практика, у судовому розгляді справи про оскарження нотаріальної дії або відмови в її вчиненні, нотаріальних актів в більшості випадків він бере участь особисто.

Статтею 41 ЦПК України не встановлено прямої заборони щодо участі нотаріуса в суді як представника.

Зауважимо, що склад та процесуальне положення суб'єктів, які беруть участь у судовому оскарженні дій нотаріуса залежить від категорії справ, які розглядаються судом: чи справа безпосередньо пов'язана з неправильно вчиненою нотаріальною дією, нотаріальним актом; чи розглядається справа про відшкодування шкоди, завданої діями нотаріуса; чи це справи про визнання недійсними нотаріально посвідчених правочинів, заповітів, виконавчих написів тощо.

Таким чином, стосовно нотаріуса, як учасника цивільного процесу, можна зробити висновок, що він має особливий процесуальний статус, що обумовлено роллю, яку він виконує як учасник цивільних процесуальних правовідносин у зв'язку з розглядом справи про оскарження нотаріальних дій або відмови у їх вчиненні, нотаріального акту. Тобто у цивільному процесі при вирішенні зазначених категорій справ нотаріус може набувати статусу відповідача, третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору та свідка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гражданский процесс : учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. / под ред. М.К. Треушникова. – М. : ОАО «Издательский Дом «Городец»», 2007. – 784 с.
2. Зілковська К.Л. Судовий порядок оскарження нотаріальних дій та відмови у їх вчиненні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / К.Л. Зілковська; Міжнародний гуманітарний університет – Одеса, 2013. – 24 с.
3. Колісник О. В. Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин : дис.. канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О. В. Колісник. – Х., 2008. – 224 с.
4. Колісник О. В. Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спеціальність 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О. В. Колісник. – Х., Нац. юрид. акад. ім. Я. Мудрого, 2008. – 20 с.
5. Цивільний процес : навч. посіб. / А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук, О. І. Угриновська та ін.; за ред. Ю. В. Білоусова. – К. : Прецедент, 2005. – 172 с.
6. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України : підручник [для студ. юрид. спец. вищ. навч. заклад.] / М. Й. Штефан. – К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – 624 с.
7. Штефан О. О. Цивільне процесуальне право України : навч. посіб. / О. О. Штефан. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 360 с.

***А. В. Кирилюк,**
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права інтелектуальної власності
та корпоративного права,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМАТИКА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

На сьогодні в Україні значно збільшилася роль адміністративної відповідальності, яка виконує важливі завдання щодо забезпечення законності та правопорядку у сфері регулювання адміністративно-правових відносин. Особливу актуальність набуває інститут адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Для того, щоб інтелектуальна власність дійсно відігравала суттєву роль у суспільстві і забезпечувала його розвиток, необхідна надійна система її правової охорони й ефективного захисту від правопорушень. Проблема адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкти авторського права, як складової частини права інтелектуальної власності, в сучасних умовах потребує більш глибокого, всебічного, комплексного та порівняльного аналізу цього виду юридичної відповідальності, виявленню її особливостей.

Останнім часом в Україні спостерігається тенденція щодо збільшення кількості порушення авторських прав, що, безумовно, тягне за собою накладення адміністративних стягнень.